

DUVAR RESİMLERİ VE MOZAIKLERİN “TAŞINABİLİR”LİĞİ

GÜLSEREN DİKİLİTAŞ

Uzman, M.A., dgulseren@gmail.com

ÖZET

Bu makalede, duvar resmi ve mozaikler gibi yapıya ait taşınmaz unsurların, taşınmasının ortaya koyduğu sorunlar, bazı ilke kararları çerçevesinde yeniden gözden geçirilmektedir. Bu kapsamda, taşınmaz kültür varlıklarının taşınabilir kültür varlığı olarak ele alınması sorunu, çözüm olarak görülen bu uygulamaya ait örnekler ve ortaya koyduğu sorunlar, korumanın bileşenleri, yerinde koruma sorunları ve önemi, özgünlüğün korunması ve “taşınabilirlik” kavramının yeniden değerlendirilmesinin gerekliliği konuları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: mozaik, duvar resmi, taşınabilir, taşınmaz, taşınabilirlik, yerinde koruma.

“REMOVABILITY” OF WALL PAINTINGS AND MOSAICS

ABSTRACT

In this article, problems which are caused by the removal of immovable elements of a building as well as wall paintings and mosaics, are reviewed in accordance with some principle decisions. In this scope, problems of immovable cultural property which is treated as movable cultural property, samples of cases and the problems that are caused by accepting them as a solution, components of conservation, issues of in-situ conservation and it's importance, protection of the authenticity and the necessity of reevaluation of the concept of “removability” are discussed.

Keywords: mosaic, wall painting, movable, immovable, removability, in-situ conservation.

Taşınmazların Taşınabilirliği

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda taşınmaz kültür varlıkları içinde yer alan ve ait oldukları mekânın ayrılmaz unsurları olan duvar resimleri ve mozaikler, çeşitli nedenlerle taşınabilir kültür varlıkları gibi değerlendirilmektedir. Uluslararası tüzükler ve ilke kararlarında da taşınmaz kültür varlıklarının özgün konumunda korunmasının kesinlikle mümkün olmadığı durumlarda taşıma işlemine başvurulabileceği belirtilmektedir. Yasaya ve ilke kararlarına rağmen taşınabilir kültür varlıkları gibi değerlendirilmelerine yol açan etkenlerin başında, arkeolojik alanlarda güvenliğin sağlanamaması, zeminden ve ortamdan kaynaklanan sorunların çözülememesi gibi "taşınmazın yararına" ya da baraj yapımı, alanın imara açılması ve ulaşım gibi "kamu yararına" olduğu ileri sürülen nedenler gelmektedir.

Korunmaları için düzenlenen tüzüklerdeki bazı maddelerin tam olarak uygulanmaması ve taşıma kararını kolaylaştırıcı ifadelerin dikkate alınması da¹ bu kararları kolaylaştırmaktadır.

Arazide korumaya göre müzelere taşıyarak koruma altına alınmanın daha kolay olacağına inanılması, ziyaretçiler için erişim kolaylığı ve açıkça ifade edilmese de müzelerin görsel zenginlik içeren malzemelere sahip olma isteği de taşıma kararında etkili olan diğer nedenlerdendir.

Bu etkenlerden bazıları taşıma kararı alınmasında geçerli sebep oluşturmakla birlikte, buradaki temel sorun yerinde koruma konusunda yeterli araştırma ve çalışma yapılmadan, taşımanın çözüm olarak kabul edilmesidir.

Çözümle Gelen Sorunlar

Ülkemizde Türkiye Milli Komitesi bulunan ve amacı, kültür varlıklarının korunmasına yönelik ilkeler, teknikler, siyasetler geliştirmek ve araştırmaları desteklemek ve yönlendirmek olan ICOMOS², arkeolojik alanlarda koruma ile ilgili olarak, oldukça net ilke kararları oluşturmuştur. Bu kararlar, yaşanan olumlu/olumsuz deneyimlerden edinilen sonuçların, koruma konusunda çalışan kurumlar ve uzmanlarca paylaşılması ve tartışılmasıyla alınmaktadır. İlke olarak

¹ICOMOS, *Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü*, 1990, *MADDE 8: Anıtın tamamlayıcı unsurları sayılan heykel, resim gibi süslemeleri, ancak bunları korumanın başka çaresi yoksa yerlerinden kaldırılabilir.*

²International Council on Monuments and Sites, Uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyon olan ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) 1965 yılında Varşova'da kurulmuştur. Başlıca amacı, tarihi anıtlar ve sitlerin korunması ve değerlendirilmesine yönelik ilkeler, teknikler ve siyasetler geliştirmek ve ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan ICOMOS'un kuruluşunun arka planında 1964'de Venedik'te yapılan 2.Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nin sonuç bildirgesi olan "Venedik Tüzüğü" nün, anıt ve yerleşmelerin korunması konusunda çalışacak uluslararası bir konseyin kurulmasını önermesi yatmaktadır. <http://www.icomos.org.tr>

benimsenmeleri ve koruma politikalarının bu ilkeler doğrultusunda oluşturulması eserlerin korunmasında hayati önem taşımaktadır.

ICOMOS, “Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü” Madde 6’da; Arkeolojik miras yönetiminin genel hedefinin, sürekli bakım ve koruma sağlanarak, anıt ve sitlerin yerinde korunması olduğu ifade edilir. Kültür mirasının bazı öğelerinin taşınmasının, özgün ortamında koruma kuralının çiğnenmesi anlamına geldiği vurgulanır. Yerinde koruma yapılamayacaksa kazı yapılmaması, kazı yapıldığında, ortaya çıkarılan unsurların her türlü etkene açık bırakılmaması gerektiği belirtilir.

Kazı koşulları ve kazı sonrasında yapılması gerekenler yasal düzenlemelerle karara bağlanmışsa da, kültür varlıklarının korunabilmeleri için gereken planlamanın doğru yapılmasında ve maddi kaynak bulunmasında sorunlar yaşanmaktadır.

Arkeolojik alanlarda korumanın zorluğu ve ortaya koyduğu sorunlar bilinmekle beraber, düzenli kontrol ve bakım yapılarak (Fig. 1), koruyucu çatı oluşturularak (Fig. 2) veya iklim koşullarının sert olmadığı durumlarda açıkta bırakılarak (Fig. 3) ya da uygun yöntem ve malzemelerle yeniden gömülerek yerinde koruma sağlanabilmektedir³.

Buna karşın; koruma amacıyla müzelere taşınan eserlerin içinde buldukları elverişsiz teşhir ve depo koşullarından olumsuz yönde etkilendikleri, bu durumun eserler açısından yeni konservasyon sorunları oluşturduğu ve bozulma sürecinin devam ettiği gerçeği, genellikle göz ardı edilmektedir (Fig. 4-5).

Özellikle müzelere taşınmış olan mozaiklerin ortaya koyduğu sorunlar taşınmanın bir çözüm olmaktan çok çözülmesi gereken yeni sorunlara neden olduğunu göstermektedir. Taşınmaları durumunda karşılaşılan sorunlar genel olarak şunlardır:

- En hasarsız biçimde yapılan kaldırma işlemlerinde bile, yapılan kesmeler ve uygulamanın getirdiği riskler nedeniyle çeşitli derecelerde kayıplar meydana gelmektedir.
- Mozaikler kesilmeden, tek parça halinde, sadece tessera tabakası alınarak kaldırıldığında yüzeye özgü, korunması gereken düzensizlikler, kaybedilip muhtemelen hiç olmadıkları kadar düz ve ölü yüzeyler haline dönüşmektedirler.
- Tessera kayıplarının olduğu boşlukların, fazla müdahaleci bir biçimde, “restorasyonun ayırt edilebilir olması” ilkesi gözetilmeksizin tamamlanması yanıltıcı sonuçlar doğurmaktadır: *Venedik Tüzüğü, Madde 12- Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda*

³ *Conservation and Management of Archaeological Sites, Special Issue on Site Reburial, Vol.6, 2004, UK.*

artistik ve tarihi tanıklığı yanlış bir şekilde yansıtmaması için, orijinalden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.

- Alandan taşınmalarının ardından geride kalan yapı kalıntıları kaderlerine terk edildiğinden bu arkeolojik unsurlar kaybedilmektedir.

- Ait oldukları alan ve mekânlardan 'koparılan' bu eserlerin ve alanın görsel bütünlüğü zarar görmekte, özgünlükleri kaybedilmektedir.

- Müzelere getirilen ve müze mekânlarına göre oldukça büyük boyutlu olan bu eserler için genellikle yer bulunamamakta ya da onarımları ve sergilenmeleri için gereken para ve teknik yardım bulunamayışı gibi sorunlar nedeniyle gerektiği gibi korunamayıp, uygun koşullarda sergilenip, depolanamamaktadırlar. Bu durumda da daha iyi koruma amacıyla getirilmiş oldukları müzelerde zarar görmeye devam etmektedirler.

- Taban mozaiklerinin zeminde sergilenmeleri geniş mekânlar gerektirdiğinden, ortaya çıkan yer sorunu nedeniyle duvar panoları haline dönüştürülmekte dolayısıyla kendilerine ilişkin anlam ve bilgi aktarımı yitirilme ya da değiştirilmektedir.

- Maddi kaynak yetersizliği ya da diğer nedenlerle pek çok eser müzelerde yeniden ele alınmayı beklemekte, bir kısmı ise bu bekleyişe yenik düşerek tahrip olmaktadır.

- Önceki dönem uygulamalarında çimento ve demir gibi orijinal malzemeyle uyumlu olmayan malzemelerin kullanılmış olması özellikle iklim koşullarının denetim altına alınmadığı ortamlarda tahrip edici olmaktadır.

- Özgün malzemeye zarar veren önceki restorasyon malzemelerinin uzaklaştırılması ya da başka deyişle yeniden restorasyonu esere yeni müdahaleler demek olup, yeni maddi kaynaklar gerektirmektedir.

Uluslararası Mozaik Konservasyonu Komitesi'nin⁴ (ICCM VII.) sadece 1999 yılı konferans özetlerinden aldığı bazı örnekler, yerinden kaldırılmış olan mozaiklerle ilgili, karşılaşılmakta olan sorunları ortaya koyması bakımından çarpıcıdır:

Örneğin; Almanya, Trier'de, yerinden kaldırılarak müzeye getirilen mozaik panoların giderek artan sayısının sergileme ve depolama sorunu yarattığı ve eski restorasyonların yeniden ele alınması gerektiği, bu durumun müzeler için devam eden bir maddi külfet yaratmakta olduğu ifade edilmektedir. Geçen yüzyılın ilk yarısından beri yaklaşık 200 parça mozaik döşeme bulunmuş olduğu ve bunların 100 tane kadarının kısmen ya da tamamen koruma altına alınmış olduğu belirtilirken büyük koleksiyonlar söz konusu olduğunda, eserlerin zarar görmeden,

⁴ The International Committee for the Conservation of Mosaics (ICCM) 1977'de Roma'da, ICCROM tarafından organize edilen, mozaik konservasyonu ile ilgili toplantıda kurulmuştur.

pratik ve ucuza nasıl depolanabileceği gibi ciddi sorunlar ortaya çıktığı ifade edilmektedir.

Bir diğer örnekte ise; İngiltere, Hinton St. Mary, Dorset'te bulunan mozaiklerinin kaldırılması, sergilenmesi ve yeniden kaldırılması ile ilgili olarak; 1963'de ki kazıdan sonra 1965'de British Museum tarafından alınan yaklaşık 8.10x5.20m boyutlarındaki, önemli taban mozaiklerinden birisinin, 180 den çok parça halinde müzeye taşınmış olduğu ve ana merdiven sahanlığında sergilendiği, 1992'de müzedeki "The Great Court" inşa projesine kadar burada kaldığı, proje başlayınca yeniden taşınmış olduğu belirtilmektedir. Bu taşımada ise 1965 yılında yapılan kesme noktalarını kullanmak mümkün olmayınca 190 adet yeni kesme yapılması ve parçaların kutulanarak depoya kaldırılması sorunlarına değinilmiştir.

Lübnan, Beyrut'ta yerinden kaldırılmış mozaiklerin korunması ile ilgili olarak geçici, yetersiz depo koşullarından taşınmalarının, müdahale bile edilmeden önce önemli lojistik sorunlar ve harcamalar yaratmış olduğu, büyük boyutlu bu mozaiklerin konservasyonları konusunda hala (1999) çalışılmakta olduğu anlatılmaktadır.

Yunanistan; Sparta müzesinde ise kurtarma kazılarında getirilen ve ikonografik unsurlu, geometrik bezemeli ayrıntı yapılarak, düşey pozisyonda sergilenmekte olan mozaiklerin durumu ve gelecekte yapılacak müzede taban mozaiklerinin mimari ile birlikte bir bütün olarak, tabanda sergilenmeleri önerisi getirilmektedir.

Slovenya Ulusal Müzesi'nde bulunan ve geçen yüzyılın başında Emona'da bulunmuş olan mozaiklerin daha sonra teşhir edilmek üzere toprak altında bırakılmış olduğu ancak şehirleşme yüzünden zarar görmeleri üzerine 1930-40'larda tekrar kazılarak müzeye getirilmiş ve burada unutulmuş olduğu anlatılmaktadır. 1990'larda tekrar "bulunan" mozaiklerin uygun olmayan geçmiş uygulamaların ve zamanın belgeleri olarak korunmaya çalışıldıkları belirtilmektedir.

Yapılan açıklamaların ortaya koyduğu gibi yerinden kaldırılarak müzelere taşınan mozaiklerin sergilenmesi, depolanması ve restorasyon gereksinimlerinin karşılanması konuları önemli sorunlar haline gelmektedir. Mozaikler ve duvar resimleri bakımından oldukça zengin olan ülkemizde de, özellikle de mozaiklerin yoğun olarak bulunduğu bazı bölgelerde, müzelere taşınmış olanların birçoğu, uygun olmayan depo koşullarında, hatta müze bahçelerinde "koruma altına alınmış" olup, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır (Fig. 6).

Korumanın Bileşenleri

Uluslararası yasalar ve tüzükler kazı yapılarak açığa çıkarılan kültür varlıklarının ilgili kişi ve kurumlarca korunmasının garanti altına alınmasını öngörse de: Düzenli denetim ve bakımı yapılmayan alanlardaki duvar resmi ve mozaikler olumsuz çevre koşullarından etkilenmekte, gerekli önlemler alınmadığında yok olma

tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır (Fig. 7-8). Yeterli güvenliğin sağlanamadığı alanlarda ise insan ve diğer etkenler nedeniyle tahrip edilmektedir.

Eserlerin korunabilmesi için, Venedik Tüzüğü, Madde 4’de ifade edildiği gibi, anıtların korunmasındaki temel tutum korumanın kalıcı olması, devamlılığının sağlanması olmalıdır.

Arkeolojik miras ve anıtların korunabilmeleri için devlet yetkilileri, akademik araştırmacılar, özel veya kamu girişimcileri, sivil toplum örgütleri ile halk arasında işbirliği ve katılım sağlanmalı, bu konuda yapılan çalışmalar etkinleştirilmeli ve desteklenmelidir.

“Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü”nde arkeolojik mirasın korunmasıyla ilgili politikaların arazi kullanımı, gelişme ve planlama kadar kültürel, çevresel ve eğitim politikalarının önemli bir bileşeni olması gerektiği, bu politikaların sürekli olarak gözden geçirilmesi ve güncel tutulmasının gerekliliği ifade edilmektedir. Arkeolojik mirasın korunmasının uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki planlama politikalarıyla bütünleştirilmesinin, halkın etkin katılımının ve halkın bilgilendirilmesinin bütünleşik koruma politikasının bir parçası olmasının gereği ve karar alınmasında bunun önemi üzerinde durulmaktadır. Yine aynı tüzükte arkeolojik mirasın bütün insanlığın malı olduğu, dolayısıyla korunması için gereken kaynakların sağlanmasının her ülkenin görevi olduğu vurgulanmaktadır.⁵ Bu konuda halkın etkin katılımının sağlandığı kurslar ve seminerler düzenlenmeli, alan ziyaretleri düzenlenmeli, bilgilendirici yayınlar yapılmalıdır.

Bilimsel davranış disiplinler arası ortak çalışma gerektirmektedir. Bu konu Venedik Tüzüğü’nde anıtların korunması ve onarımı için, mimari mirasın incelenmesine ve korunmasına yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılması gerektiği ifadesiyle vurgulanmıştır.⁶ Arkeolojik mirasın korunması ve doğru yönetilebilmesi için farklı disiplinlerden gelen uzmanların birlikte çalışması sağlanmalıdır. Bu uzmanlar, koruma yasaları doğrultusunda, etik bir koruma yaklaşımı ile bilimsel koruma teknikleri araştırarak ve geliştirebilecek bilgi, deneyime sahip olmalıdır.

İsviçre, Vallon, Fribourg örneğinde olduğu gibi; taban suyunun yükselmesiyle su baskınına uğrayan mozaikler büyüklükleri ve dekoratif karmaşıklıkları nedeniyle taşınmayınca, taban suyunun kontrolü için çözümü aranmıştır.⁷ Buradan anlaşılacağı gibi, büyük boyutlu bu mozaiklerin taşınmaları sırasında ve sonrasında karşılaşılabilecek durumlar değerlendirilmiş ve taşıma kararı yerine bilimsel bir yaklaşımla taban suyunun kontrolü için çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

⁵ ICOMOS, *Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü*, 1990.

⁶ Venedik Tüzüğü, Madde 2.

⁷ Francois Guex, *Uluslararası Mozaik Konservasyonu Komitesi*, (ICCM VII.) 1999 toplantısı konuşma özetleri.

Özgünlüğün Korunması

Çağdaş koruma-onarım anlayışı kültür varlıklarının sahip oldukları tüm özgün unsurları değiştirilmeden, çevresi ile birlikte bir bütün olarak korunmalarını hedeflemektedir. Kültür varlığının sahip olduğu doku bütünlüğünün korunmasının yanı sıra, bu dokuya malzeme ve biçim veren sürecin bütünlüğünün korunması da hedeflenmelidir.

Özgünlük (ya da otantiklik) kültür varlıklarının sahip olduğu ve korunması gereken en “dokunulmaz” niteliklerindedir. Bu nedenle 1994 yılında Japonya’nın Nara kentinde kaleme alınan Özgünlük Belgesi’nde⁸ özgünlüğün tanımı yapılarak, kültür mirasına ait nesnel ya da nesnel olmayan özgünlüğün önemi vurgulanmıştır: *Bir anıtın ya da sitin doğasına ve kültürel bağlamına bağlı olarak; özgünlük yargısı çok çeşitli bilgi kaynaklarına bağlıdır. Bu kaynaklar; tasarım ve biçimi, malzeme ve nesneyi, kullanım ve işlevi, gelenek ve teknikleri, konum ve yerleşimi, ruh ve anlatımı, ilk tasarım ve tarihsel evrimi içerir. Bilgi kaynakları yapının bünyesinde olabileceği gibi, dışında da olabilir. Bu kaynakların kullanımı, kültür mirasının, sanatsal, teknik, tarihsel ve toplumsal boyutlarıyla tanımlanmasına olanak verir.*⁹

Venedik Tüzüğü’nde de yer verilen özgünlüğün önemi; *“Her türlü bilimsel çalışmada, koruma ve restorasyon müdahalelerinde, Dünya Mirası Listesi’ne kabul edilme sürecinde, ya da kültür mirasıyla ilgili her türlü envanterde özgünlük çok önemli bir işlev yüklenir.”* açıklamasıyla vurgulanmıştır.

“Taşınabilirlik” Kavramının Yeniden Değerlendirilmesi

Kazı sonrası yeterli koruma sağlanmadığında ve periyodik kontrol / bakım yapılmadığında, eserler ortam koşullarına bağlı olarak, hızlı ya da yavaş bir yok olma süreci içene girmektedir (Fig. 9-11). Benzer sebeplerle, müzelere taşınmaları halinde uygun ortam koşulları oluşturulmadığında da eserler zarar görmekte, aşırı müdahalelere maruz kaldıklarında ise özgünlükleri giderek kaybedilmektedir. Bu nedenle, arkeolojik alanlardan taşınmaları durumunda, mozaik ve duvar resimlerinin kendilerinin ve söz konusu alanların kayıpları ve kazançları “etik ve teknik” olarak yeniden değerlendirilmelidir.

Taşıma geri dönüşümsüz ve aşırı bir müdahaledir. Bu nedenle, ilke olarak, taşınabilirlik korumanın başka hiçbir biçimde mümkün olmadığı durumlarda düşünülmesi gereken en son olasılık olmalıdır. Günümüzde anıtsal yapıların bile taşınmasının teknik olarak mümkün olduğu göz önüne alındığında, taşınabilirlik kavramı artık teknik değil, etik bir konu olarak değerlendirilmelidir.

⁸ Nara Özgünlük Belgesi, 10. madde. (1-6 Kasım 1994 günlerinde Japonya’nın Nara kentinde düzenlenen Nara Özgünlük Konferansı’nın 45 katılımcısı tarafından kaleme alınmıştır. Dünya Mirası Sözleşmesi çerçevesindeki bu konferans, Japon hükümeti Dış İşleri Dairesi ve Nara Valiliği’nin daveti üzerine gerçekleştirilmiştir. Bu konferans UNESCO, ICCROM ve ICOMOS’un işbirliğiyle düzenlemiştir.)

⁹Nara Özgünlük Belgesi, 13. madde.

Eserlerin yerinden kaldırılması ya da nasıl korunması gerektiği konusu oldubittiye getirilmeden, bu konuda çalışan konservatörler ve diğer uzmanların (mimar, mühendis, jeolog, subilimci, arkeolog vd.) inceleme, araştırma, görüş ve önerilerinden oluşan teknik raporlar alınarak, değerlendirilmelidir. Bu kadar önemli kararlar, tüm tarafların katılımının sağlandığı, geniş kapsamlı bir araştırma ve tartışma ortamı yaratılmadan alınmamalıdır. Kültür varlıkları, insanlar ve diğer canlılar feda edilerek, ait oldukları topraklardan taşınmaya zorlanmadan önce cevaplanması gereken sorular olmalıdır.

Örneğin, ortaçağdan beri deniz suyu yükselmesine karşı mücadele edildiği bilinen Hollanda'da modern teknoloji ile büyük ölçekli alanların sular altında kalması engellenebilmektedir. Bu durumda, Zeugma gibi nispeten küçük ölçekli ama ünik zenginlikte mozaiğe ve duvar resmine sahip bir arkeolojik alanın baraj suyundan uzak tutulması sağlanabilir miydi? Arkeolojik alanların su ile ilişkide olacağı sınır boyunca bir duvar oluşturularak ya da alan kazılıp, belgelenerek, baraj ömrünü tamamladıktan sonra yeniden açılıncaya kadar, bu suya dayanıklı bir sistemle üstü örtülerek (kapatılılarak) ya da başka bir biçimde yerinde koruma sağlanamaz mıydı? Bu kadar önemli bir karar hangi teknolojik olasılıklar değerlendirildikten sonra alındı? Barajların yerleri, sosyal, arkeolojik, jeolojik, ekolojik özellikler yeterince araştırılarak mı seçilmektedir?

Bu konuda devletlere düşen görev araştırmaya dayalı, sistemli bir koruma politikası oluşturmak ve kültür varlıklarının binlerce yıldır var oldukları ortamlardan taşınmasını gerektirecek projeler ve durumlar oluşturulmamasına özen göstermek olmalıdır.

Taşınmanın yerinden kaldırılan mozaikler ve duvar resimleri için olduğu kadar, alan için de özgünlüğün kaybedilmesi anlamına geldiği unutulmamalı, yapı ve yapı kalıntılarına ait tüm katmanlar bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Taşındıkları anlam ve bilgiyle, geçmiş zamanlara yolculuk yapabilmemizi mümkün kılan kültür varlıklarının geleceğe yolculuklarını korunmaları konusunda ki yaklaşımımız belirlemektedir. Koruma politikamız onların yaşamalarını mümkün kılacak ya da sonsuza dek yok olmalarına neden olacaktır.

KAYNAKLAR

- BURCH, Rachel, AGNEW, Neville , 2004, "Reburial Research: A Conceptual Design for Field Testing for the Reburial of Wall Plasters and Mosaic Pavements", *Conservation and Management of Archaeological Sites*, Vol. 6, Issue 3-4, pp. 347 – 361.
- BEN ABED, Aïcha, DEMAS, Martha, ROBY, Thomas (Ed.), 2008, "Lessons Learned: Reflecting on the Theory and Practice of Mosaic Conservation", *Proceedings of the 9th Conference of the International Committee for the Conservation of Mosaics, 2005*.
- DİKİLİTAŞ, Gülseren, "Arkeolojik Alanlarda Koruma", *Restorasyon ve Konservasyon Dergisi*, S. 6, KUDEP, İstanbul.
- ICOMOS Türkiye, *Tüzükler*, www.icomos.org.tr
- KÖKTEN, Hande, 2012, "In Situ Preservation of Ancient Floor Mosaics in Turkey", *Conservation and Management of Archaeological Sites*, Vol. 14 Issue: 1/4, pp. 303 – 309.
- ROBY, Thomas , ALBERTI, Livia , BEN ABED, Aïcha, 2010, "A Preliminary Assessment of Mosaic Reburials in Tunisia", *Studies in Conservation*, Vol. 55, Issue: Supplement-2, pp. 207 – 213.
- ROBY, Thomas, DEMAS, Martha, (Ed.), 2012, *Mosaics in Situ: An Overview of Literature on Conservation of Mosaics in Situ*, GCI.
- SEVERSON, Kent, KOOB, Stephen, WOLFE, Julie, CHOE, Perry, HORNBECK, Stephanie, MCGREGOR, Howarth, SARAH, SIEGEL, Anthony, 2000, "Recovery of Unbacked Mosaics From a Storage Depot Fire at the Sardis Excavations, Turkey", *JAIC (Journal of the American Institute for Conservation)*, Vol. 39, Issue 1, pp. 3-13, <http://www.maneyonline.com>
- STANLEY-PRICE, Nicholas, others, (Ed.), 2004, *Conservation and Management of Archaeological Sites*, Special Issue on Site Reburial, Vol. 6, UK.
- STANLEY-PRICE, Nicholas, KING, Joseph (Ed.), 2009, *Conserving the Authentic: Essays in Honour of Jukka Jokilehto*, ICCROM.
- STEWART, John, 2004, "Conservation of archaeological mosaic pavements by means of reburial", *Conservation and Management of Archaeological Sites*, Vol. 6, Issue: 3-4, pp. 237 – 246
- STOVEL, Herb, 1998, *Risk Preparedness: A Management Manual for World Cultural Heritage*, ICCROM.
- The International Committee for the Conservation of Mosaics*, ICCM VII., 1999.
- VAROLI-PIAZZA, Rozalia, (Ed.), 2007, *Sharing Conservation Decisions*, Lectures, ICCROM.
- VERITA, Marco , 2000, "Technology and Deterioration of Vitreous Filosaic Tesserae", *Studies in Conservation*, Vol. 45 Issue: 1, pp. 65 – 76, <http://www.maneyonline.com/>
- WATSON, Peter, 1998, "Cyprus Mosaics", *Culture Without Context: The Newsletter of the Near Eastern Project of the Illicit Antiquities Research Centre*, Issue 3, pp. 17. <http://traffickingculture.org/wp-content/uploads/2012/07/CWC-8.pdf>

Fig. 1 Periyodik kontrol ve bakım

Fig. 2 Düzenli bakım yapılan, koruyucu çatı altındaki alandaki taban mozaiği

Fig. 3 İklım şartlarının ve ortam koşullarının elverişli olduğu alanlarda, çatı oluşturulmadan, düzenli bakım yapılarak korunan taban mozaiği

Fig. 4: Elverişsiz depolama, teşhir ve diğer nedenlerle oluşın çatlak

Fig. 5 Depolarda bekleyen mozaikler

Fig. 6 Yerinden kaldırılarak müze bahçesine getirilmiş mozaikler

Fig. 7 Yeterli koruma önlemi alınmayan, periyodik kontrol ve bakımı yapılmayan taban mozağının tesseralarında dağılıma

Fig. 8 Kazı sonrası açıkta bırakılan mozaikli alandaki yoğun bitki oluşumu

Fig. 9 Üzeri geotekstil ve ince bir kum tabakası örtülerek, dönemsel olarak koruma altına alınmış, periyodik kontrol ve bakımı gerektiren, taban mozaïği

Fig. 10 Kontrol ve bakım eksikliği nedeniyle geotekstil örtü altında oluşan bitki kökleri

Fig. 11 Örtme işlemi için uygun olmayan bir malzeme olan naylon örtü altında yoğun bitki oluşumu ve yatak harcından ayrılmış durumdaki tesseralar